

Tussen Stalin en Soekarno :
politieke opvattingen in *Libertinage* 1948-1953

Stalin

Soekarno

De Kadt

Casuscursus: Libertinage 1948-1953
Docent: Dr. W.H.M. Smulders
Cursuscode: 200600159
Opleiding: NT&C – Nederlandse Taal & Cultuur

26 juni 2007

Anne Broeksma
(student 3016234)

&

Peter Nieuwenhuizen
(student 8404518 deeltijd)

INHOUDSOPGAVE

		pag.
HOOFDSTUK 1	INLEIDING	3
HOOFDSTUK 2	WERKWIJZE EN INVENTARISATIE	4
HOOFDSTUK 3	HISTORISCHE CONTEXT	5
HOOFDSTUK 4	THEMA: INDONESIË	9
HOOFDSTUK 5	THEMA: DE KOUDE OORLOG VOLGENS DE KADT	13
HOOFDSTUK 6	THEMA: PACIFISME EN DE DERDE WEG	15
HOOFDSTUK 7	CONCLUSIE: POLITIEK PROFIEL VAN <i>LIBERTINAGE</i>	18
BIBLIOGRAFIE		21
BIJLAGE 1	OVERZICHT BELANGRIJKE ARTIKELEN IN <i>LIBERTINAGE</i> OVER POLITIEK	22

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

Direct na de Tweede Wereldoorlog verschenen er in korte tijd meer dan twintig literaire en culturele tijdschriften.¹ Iets later, in 1948, werd in samenwerking met uitgever Van Oorschot ook een nieuw tijdschrift opgericht door Hans Gomperts en Willem (Huyck) van Leeuwen. Het kreeg de titel *Libertinage* mee en ging tweemaandelijks verschijnen. Beide redacteurs hadden grote bewondering voor Ter Braak en Du Perron.² In het programma van *Libertinage*, dat in het eerste nummer opgenomen werd, is volgens Bakker (1985) dan ook sprake van een ‘Forum-mentaliteit’.³

Het blad heeft uiteindelijk zes jaar bestaan: de jaren 1948-1953. In deze periode verschenen in dit tijdschrift vele essays over politiek, kunst, religie, filosofie en literatuur. Ook werden er proza en poëzie bijdragen opgenomen, polemieken (in de rubriek ‘Barricade’) en besprekingen van veelal buitenlandse literatuur.

Deze nota voor het casuscollege *Libertinage* 1948-1953 richt zich op de karakteristiek van de politieke opvattingen in het tijdschrift. De culturele en religieuze opvattingen zijn niet meegenomen in dit onderzoek, daar er een keuze gemaakt moest worden uit het grote aanbod van onderwerpen en thema’s. Door de bijdragen van o.a. Jacques de Kadt (1897-1988) werd de aandacht voor politieke ontwikkelingen vooral gericht op de thema’s: Indonesië (het voormalig Nederlandsch-Indië), de relatie oost-west, de dreiging van een nieuwe wereldoorlog en een pacifistische levenshouding. Deze thema’s worden in de nota als gezichtsbepalend gezien voor het blad *Libertinage*.

Jacques de Kadt, wiens vriendschap met uitgever Geert van Oorschot dateerde uit begin jaren dertig (Onafhankelijke Socialistische Partij), had van de uitgever en de redactie een vaste plek in het blad toebedeeld gekregen, om geregeld kronieken over buitenlandse en binnenlandse politiek te verzorgen.⁴ Overigens beviel De Kadts chroniqueurschap niet iedereen: redacteur Van Leeuwen schreef al tijdens de tweede jaargang aan Gomperts over ‘de Kadt’s gelul over de verkiezingen’.⁵ Later zou Jacques de Kadt als politiek commentator in de natuurlijke opvolger van *Libertinage*, namelijk het tijdschrift *Tirade*, ook het politieke gezicht van dit blad bepalen met zijn beschouwingen in de periode 1957-1977.⁶

---

¹ P. Calis (1993), p.25.

² P. Calis (1999), p.348.

³ S. Bakker (1985), p.309.

⁴ P. Calis (1999), p.354.

⁵ P. Calis (2001), p.184.

⁶ T. Velthuysen (1986), p.29.

HOOFDSTUK 2 WERKWIJZE EN INVENTARISATIE

Als werkwijze zijn alle jaargangen en alle afleveringen van het tijdschrift *Libertinage* doorgenomen. De bijdragen die over politiek handelen zijn per jaargang in een schema gezet (zie bijlage 1). In het schema staat over welk politiek onderwerp ze hoofdzakelijk handelen. Alleen de bijdragen met als onderwerp Indonesië, de Koude Oorlog en de ‘Derde Weg’ kwamen in aanmerking gebruikt te worden voor deze nota. Bijdragen die slechts deels over de onderwerpen handelen werden hierdoor uitgesloten. Op twee artikelen na⁷ zijn alle artikelen met één van de drie thema’s in deze nota verwerkt. De verwerking van de artikelen is per thema terug te vinden in de hoofdstukken 4, 5 en 6. De meeste nadruk wordt hierin gelegd op bijdragen die volgens ons het meest de politieke houding van *Libertinage* uitdragen. Dit zijn vooral de politieke essays, maar ook zijn boekbesprekingen en polemieken (in de polemische rubriek ‘Barricade’) betrokken in het onderzoek, als zij over één van de onderwerpen handelen. Deze hoofdstukken per onderwerp worden voorafgegaan door een beknopte historische context (hoofdstuk 3) van de Indonesische kwestie, de Koude Oorlog en de ‘Derde Weg.’ In de conclusie zijn de hoofdstukken 4, 5 en 6 samengevat, waaruit als eindconclusie een politiek profiel van *Libertinage* volgt.

---

⁷ H.V.G.L. van Duynoord, ‘Correspondentie.’ en H.A. Gomperts, ‘Barricade: Noch Hamlet noch Bakunin.’ Zie bijlage 1.

HOOFDSTUK 3   HISTORISCHE CONTEXT

3.1 INDONESIË

Na de Duitse capitulatie op 5 mei 1945 was de Tweede Wereldoorlog voor het Koninkrijk der Nederlanden nog niet afgelopen. De capitulatie van Japan vond pas op 15 augustus 1945 plaats, waardoor de bevrijding voor Nederlandsch-Indië kwam. Twee dagen later riep Soekarno (1901-1970) de onafhankelijkheid van de Republiek Indonesië uit, hetgeen als een totale verrassing voor de Nederlandse regering kwam. Soekarno en zijn tweede man Mohammed Hatta werden als ‘landverraders’ gezien en de rust en orde in Indonesië moest hersteld worden onder leiding van luitenant-gouverneur-generaal Van Mook, alvorens er met mensen zoals de kersverse president Soekarno en premier Soetan Sjahir onderhandeld kon worden. In twee grote militaire operaties (de ‘politieacties’) werd getracht met vrijwillige en dienstplichtige militairen het Nederlandse gezag te herstellen. In de tussentijd werd ook onderhandeld: op de Nederlandse Hoge Veluwe (april 1946), in het Indonesische Linggadjati (maart 1947) en aan boord van het Amerikaanse oorlogsschip Renville (januari 1948). In het akkoord van Linggadjati werd het gezag van de Republiek over Java en Sumatra erkend, in een streven naar de oprichting van de Verenigde Staten van Indonesië, waarin de Republiek een deelstaat zou zijn. Door uitvoeringsproblemen van het akkoord werd het in juli 1947 al weer verworpen. De Nederlandse regering (kabinet-Beel) wilde in de ogen van de Republiek Indonesië toch een semi-koloniaal gezag handhaven in de Indonesische archipel.

Op 7 juli 1948 vonden verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats, waarbij de oppositie tegen de Indonesië-politiek van het kabinet-Beel duidelijk won. Drees werd premier en Beel volgde Van Mook op, in de nieuwe functie Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon.

Nederland was inmiddels door de Marshallhulp in een afhankelijke positie ten opzichte van Amerika gekomen. Nadat de Verenigde Staten zich ervan vergewist hadden dat de Indonesische nationalistische dreiging betekenden, werd Nederland tot concessies gedwongen. In augustus 1949 werd in Den Haag een Ronde Tafel Conferentie gehouden, die in december 1949 leidde tot de soevereiniteitsoverdracht, waarbij Nederland de Republiek Indonesië erkende.⁸

---

⁸ J.J. Woltjer (2005), p.245-282.

3.1.1 De Nederlands-Indonesische Unie

Na de soevereiniteitsoverdracht werd een confederatief verband tussen Nederland en Indonesië opgericht om de gemeenschappelijke belangen te behartigen: de Nederlands-Indonesische Unie. Deze Unie bestond uit twee partners: het Koninkrijk der Nederlanden (Nederland, Suriname, Ned. Antillen en Ned. Nieuw-Guinea) en Indonesië (de zeven deelstaten die samen de ‘Verenigde staten van Indonesië’ vormden). Koningin Juliana stond aan het hoofd van de Unie. Op verschillende terreinen zou samengewerkt worden (financiën, economie), maar de samenwerking vlotte niet. In 1956 hief Indonesië eenzijdig de Unie op. Het eiland Nieuw-Guinea stond tijdens de Unie periode nog wel onder Nederlands gezag. In mei 1963 werd het uiteindelijk, onder druk van de Amerikaanse regering-Kennedy, overgedragen aan Indonesië.⁹

3.2 KOUDE OORLOG

De Tweede Wereldoorlog was nauwelijks afgelopen toen er op 8 mei 1945 een conferentie in het Duitse Potsdam werd gehouden. Hier werd besloten Duitsland in vier delen op te delen; het vierde, oostelijke deel werd Russisch en dus communistisch: de DDR. Ook de gebieden in Oost-Europa die de Sovjet-Unie al tijdens de Tweede Wereldoorlog had veroverd, werden door het communistische Rusland op Duitsland heroverd. Zo ontstond er een West- en Oostblok. Tijdens de samenwerking met Rusland in de strijd tegen het nationaal-socialisme tijdens de Tweede Wereldoorlog, was men de communistische dreiging die van dit land uitging even vergeten, maar direct na de oorlog bleek al dat Rusland een communistische wereldrevolutie voor ogen had.

Het kapitalistische ‘Westen’ stond onder leiding van de Verenigde Staten en het communistische ‘Oosten’ werd beheerst door de Sovjet-Unie. In 1946 sprak de Engelse premier Winston Churchill al van een ‘IJzeren Gordijn’ dat dwars door Europa liep. Dit was het begin van de Koude Oorlog: een gewapende vrede tussen ‘Oost’ en ‘West.’ In een bewapeningswedloop werden de militaire krachten van beide partijen op elkaar aangepast. Na veel onderhandelingen kwam er pas in 1949 een echt bondgenootschap tussen grote delen van West-Europa en de Verenigde Staten tot stand: de NAVO (Noord-Atlantische Verdragsorganisatie). Eén van de principes van dit verbond was, dat men gezamenlijk zal

---

⁹ Nederlands-Indonesische Unie, geraadpleegd op: http://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlands-Indonesische_Unie, 25 juni 2007.

optreden wanneer een lidstaat door de vijand wordt aangevallen. Dit maakte het voor de Sovjet-Unie niet gemakkelijk om nog nieuwe gebieden in Europa of Azië te veroveren.

In de jaren dat *Libertinage* verscheen (1948-1953), werd de angst voor expansie van het communisme aangewakkerd door de Russische verovering van het toenmalige Tsjecho-Slowakije en Oost-Duitsland. Ook was er in die jaren in Nederland een groep aanhangers van het communisme, die direct na de Tweede Wereldoorlog een nieuwe samenleving voor ogen hadden: een communistische heilstaat. Pas in 1955 sloot het 'Oostblok' een soortgelijk verdrag als dat van de NAVO: het Warschaupact. In de jaren na het verdwijnen van *Libertinage* verschoof de aandacht van de communisten van Europa naar landen in Azië als Korea, China, Vietnam en naar Zuid-Amerika: Cuba. De val van de Berlijnse Muur in 1989 leidde de val van de Sovjet-Unie in, die mede veroorzaakt werd door economische uitputting en de roep om hervormingen van binnenuit. Toen in 1991 de Russische Republiek werd uitgeroepen, betekende dat het officiële einde van de Koude Oorlog.¹⁰

3.3. DERDE WEG

De term 'Derde Weg' wordt gebruikt om een stroming in het politieke denken aan te duiden. Vaak wordt de term gebruikt voor een koers die het midden houdt tussen de sociaaldemocratie van de PvdA en het communisme van de CPN (Communistische Partij Nederland).¹¹ Tijdens de Koude Oorlog werden vooral mensen die een pacifistische houding lieten zien t.o.v. het conflict tussen communisme en kapitalisme tot de 'Derde Weg' gerekend.¹² Deze definitie van het begrip wordt in hoofdstuk 6 (Pacifisme en de Derde Weg) gehanteerd. Dit betekende, dat men in de Koude Oorlog geen kant koos door zowel het communisme als het kapitalisme te wantrouwen. In de praktijk is de term 'Derde Weg' lastig te hanteren, omdat het geen 'officiële' stroming bevatte met één definitie, bijvoorbeeld in de vorm van een politieke partij. Mensen die zich enigszins pacifistisch opstelden werden, met name door aanhangers van niet-linkse stromingen, al snel tot de 'Derde Weg' gerekend. Ook als zij zich niet openlijk als aanhanger van de 'Derde Weg' hadden uitgesproken en wél tegenstander van het communisme waren. Ondanks het feit dat de 'Derde Weg' niet tot één

---

¹⁰ Koude Oorlog, geraadpleegd op: http://nl.wikipedia.org/wiki/Koude_Oorlog, 13 juni 2007.

¹¹ Derde Weg, geraadpleegd op: http://nl.wikipedia.org/wiki/Derde_Weg, 25 juni 2007.

¹² H. Poppens, 'De Derde Weg: nieuwe progressieve politiek of knieval voor het liberalisme?' p. 15. Geraadpleegd op: <http://www.ub.rug.nl/eldoc/dnpp/pp/vvd/lire/4001/p005.pdf>, 25 juni 2007.

politieke partij behoorde, wordt deze stroming het meest in verband gebracht met de PSP (Pacifistisch Socialistische Partij), de voorloper van het huidige GroenLinks. Al werd deze partij pas ná de opheffing van *Libertinage*, in 1957 opgericht.¹³

---

¹³ Pacifistisch Socialistische Partij, geraadpleegd op:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Pacifistisch_Socialistische_Partij#1957-1971, 25 juni 2007.

HOOFDSTUK 4   THEMA: INDONESIAË

In *Libertinage* wordt het thema Indonesië in verschillende bijdragen centraal gesteld. Het zijn niet alleen essays waarin aandacht geschonken wordt aan dit thema, maar ook in boekbesprekingen, polemische bijdragen in ‘Barricade’, in proza stukken en in redactionele commentaren komt de kwestie Indonesië aan de orde.

In een van de spaarzame redactionele bijdragen van Gomperts en Van Leeuwen uit de eerste jaargang 1948, wordt ingegaan op de politionele acties. Onomwonden spreekt de *Libertinage* redactie zich uit voor de vrijheidsstrijd van de Indonesiërs.¹⁴ De redactie vermoedt dat de Indonesische bevolking de onmogelijke keus tussen de wreedheden van de extremistische vrijheidsstrijders en de overheersing van de oude machthebber Nederland. Terwijl het optreden van de Nederlandse legers tijdens de politionele acties de bevolking in de handen van de opstandelingen dreef, wilde de PvdA Indonesië de vrijheid teruggeven ten koste van alles. Dit werd gezien als een daad van puur idealisme.

In een bespreking van twee boeken onder de kop *Nederland in de spiegel*, wordt op de Indonesische kwestie teruggekeken.¹⁵ Het boek van De Kadt *De Indonesische tragedie* uit 1949 laat zien dat de Nederlandse bestuurslaag weinig oog had voor toenemend nationalisme in Indonesië. Volgens De Kadt werd het totale mislukken van de onderhandelingen veroorzaakt door dat tekort aan politieke gevoeligheid inzake Indonesië. In dezelfde recensie wordt ook het boek van bevelhebber Van Mook: *Indonesië, Nederland en de wereld* uit 1949 besproken. De recensent verwijt Van Mook geen oog te hebben voor de politieke betekenis van de Republiek en noemt hem naïef. De besprekingen op de Hoge Veluwe en het akkoord van Linggadjati passeren de revue; de recensent zegt dat Nederland wel een spiegel voorgehouden wordt, maar ‘*dat er meer afstand nodig is van de vraagstukken, die ons nog steeds bezighouden om het beeld dezer jaren in alle klaarheid te ontvouwen*’.¹⁶

In hetzelfde jaar 1949 staat De Kadt in een essay uitgebreid stil bij de Ronde Tafel Conferentie (RTC) en bespreekt het boek van Van Mook nogmaals.¹⁷ Volgens De Kadt is er voor Indonesië maar één oplossing mogelijk is: de onafhankelijkheid. De Kadt ziet in Van Mook geen staatsman en verwijt hem een mentaliteit te hebben van een vooroorlogs Nederlands-Indische ambtenaar, die nog steeds in diezelfde geest handelt. De Kadt stelt dat

---

¹⁴ Redactie, ‘Redactioneel Libertinage’. In: *Libertinage* 1 (6), 1948, p.1-4.

¹⁵ SN (sine nomine), ‘Nederland in de spiegel’. In: *Libertinage* 2 (2), 1949, p.155-158.

¹⁶ Ibidem, p.158.

¹⁷ J. de Kadt, ‘Aan de vooravond van de Ronde Tafel Conferentie’. In: *Libertinage* 2 (4), 1949, p.285-297.

Van Mook geen flauw benul had van de betekenis van de Indonesische nationalisten Soekarno, Sjahrir en Hatta.

De Kadt hoopt op een vruchtbare bijeenkomst tijdens de RTC en ziet in Hatta de man die een vreedzame Indonesische regering mogelijk kan maken. Zo niet, dan ‘zal het ziekteproces voortduren tot een communistische regering op haar harde wijze orde schept’.¹⁸

In *Libertinage* werd ook in de polemische rubriek ‘Barricade’ een debat gevoerd over de onafhankelijkheid van Indonesië. Jacques de Kadt had in februari 1950 in *Socialisme en Democratie* gepleit voor het verlaten van de Nederlands-Indonesische Unie en werd hierop door Henk van Randwijk in *Vrij Nederland* aangesproken. *Libertinage*-redacteur Henk van Galen Last nam het voor De Kadt op in ‘Barricade’: ironisch schrijft hij dat ‘De Kadt het ook wel eens te bont maakt: al dat kwellen en sarren van goedmenende lieden, vaak nog progressieven, door steeds maar gelijk te hebben en dat nog te zeggen ook, is ten slotte om hels van te worden’.¹⁹ Van Galen Last merkt op dat Van Randwijk oneerlijk is in zijn verwijten aan De Kadt, omdat ze in wezen hetzelfde voorstaan: veroordeling van politieke acties en zelfstandigheid voor Indonesië. Van Randwijk moest kort erna aftreden als hoofdredacteur van *Vrij Nederland*, een functie die hij sinds 1941 vervuld had, vanwege zijn te radicale stellingname ten aanzien van o.a. Indonesië.²⁰

De Nederlands-Indonesische Unie wordt in 1950 ook door auteur Alberts besproken. Hij laat zijn teleurstelling blijken over de geringe betrokkenheid van Nederland op de dan jonge onafhankelijke mogendheid Indonesië. In zijn mijmering *Indonesië, Europa en Moerdijk* waarin hij herinneringen ophaalt aan zijn studententijd in Utrecht, neemt hij afstand van de ideeën over de net opgerichte Unie. Hij verwacht nog wel wat schermutselingen over het naleven van de verordeningen die samenhangen met het Statuut van de Unie, maar eigenlijk gelooft hij er niet in en wacht de ontwikkelingen dus maar af.²¹

In een van de laatste afleveringen van *Libertinage* in 1953, neemt Jacques de Kadt nog eenmaal twee boeken op de korrel die over zijn geliefde thema Indonesië gaan.²² Een 500 pagina’s tellend proefschrift *Nationalism and revolution in Indonesia* van George McTurnan Kahin beschrijft gedetailleerd de gebeurtenissen tussen 1945-1950. De Amerikaan Kahin is ooggetuige geweest van de oorlogshandelingen, maar De Kadt verwijt hem een gebrek aan kritisch politiek inzicht. Hij prijst hem om de enorme feitenverzameling, maar neemt het

---

¹⁸ Ibidem, p.297.

¹⁹ H. van Galen Last, ‘Barricade: Jeremiah in Holland’. In: *Libertinage* 3 (2), 1950, p.144.

²⁰ Lemma ‘Henk van Randwijk’ in het Biografisch Woordenboek van Nederland, geraadpleegd op: <http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn4/randwij>, 26 juni 2007.

²¹ A. Alberts, ‘Indonesië, Europa en Moerdijk’. In: *Libertinage* 3 (3), 1950, p.228-231.

²² J. de Kadt, ‘Tweemaal Indonesië’. In: *Libertinage* 6 (1-2), 1953, p.156-160.

Kahin kwalijk dat hij niet inziet dat er in Indonesië ook ‘een zeer kleine groep van bekwame, flinke en eerlijke leiders, die het besef had van de taak die na de bevrijding moest worden vervuld’, bestond.²³ Tegenover het werk van Kahin plaatst De Kadt vol lof het boekje *Een revolutie op drift* van F.J.Goedhart, uitgegeven bij *Libertinage*-uitgever Van Oorschot. Hij leest daarin de juiste houding ten opzichte van Indonesië volgens hem en meent dat het boek ‘laat zien welke indruk Indonesische toestanden maken op een Nederlander die Indonesië en het volk van dat grote Rijk goed en vriendschappelijk gezind is en die dat in de moeilijkste omstandigheden heeft bewezen. Die Nederlander verlangt geen seconde terug naar de koloniale periode, maar hij kan in de tegenwoordige periode weinig vinden waarnaar bewondering of waardering zou kunnen uitgaan’.²⁴ Vooraanstaande Indonesiërs en volgens De Kadt ‘onverdachte patriotten’ vonden het boek van Goedhart een voorgehouden spiegel die weliswaar geen aangenaam beeld liet zien, maar wel een herkenbaar en juist beeld.

In *Libertinage* verschenen ook prozastukken die Indonesië als thema hadden. Deze literaire bijdragen zijn uiteraard geen historisch verslag, maar bieden een blik op de belevingswereld van verschillende auteurs. Een goed voorbeeld is de bijdrage van de bestuursambtenaar Albert Alberts (1911-1995), die in *Libertinage* zijn debuut maakte.²⁵ Alberts zette in zijn prozastuk *Batavia en Djakarta* het dagelijkse leven in de beide werelden van Nederlandsch-Indië en Nederland tegenover elkaar.²⁶ Tot een echte politieke stellingname leidde dit echter niet. Ook in zijn bijdrage *Groen* die een jaar later verscheen, wordt een sfeertekening gegeven, maar er is geen sprake van een politieke toon of ondertoon²⁷, net als in de prozabijdrage van E. Breton de Nijs (pseudoniem voor Robert Nieuwenhuys) *Naar Patria...* in 1953, als Indonesië al enige jaren zelfstandig is. In zijn verhaal roept Breton de Nijs een nostalgisch beeld op van het vooroorlogse Nederlandsch-Indië, mede door het gebruik van veel Indonesische (Maleise) woorden.²⁸

De jonge Indonesische schrijver Joke Moeljono (1925-1998) kiest in het soevereiniteitsjaar 1949 wel voor een duidelijke positie. In zijn korte schets *De Krekels* laat hij zien hoe er in de dagelijkse omgang tussen Nederlanders en Indonesiërs onoverbrugbare raciale afstanden

---

²³ Ibidem, p.158.

²⁴ Ibidem, p.159.

²⁵ P. Calis (2001), p.192.

²⁶ A. Alberts, ‘Batavia en Djakarta’. In: *Libertinage* 2 (4), 1949, p.298-308.

²⁷ A. Alberts, ‘Groen’. In: *Libertinage* 3 (4), 1950, p.241-262. Later zou deze tekst deel gaan uitmaken van Alberts’ roman *De Eilanden*.

²⁸ E. Breton de Nijs, ‘Naar Patria...’. In: *Libertinage* 6 (4), 1953, p.291-307.

kunnen zitten, die wederzijds begrip onmogelijk maken.²⁹ Enkele jaren later beschrijft H.B.Schneiders in de korte schets *De kanonnen* de wrange oorlogshandelingen: militairen lopen patrouilles en voeren beschietingen uit en de lokale bevolking, de ‘inheemsen’, worden uiteindelijk de slachtoffers, in plaats van de opstandelingen.³⁰ Ook Schneiders laat hiermee een kritische ondertoon horen in zijn proza bijdrage.

Een scherpe stellingname in proza doet H.R.G.Vroom (pseudoniem voor *Libertinage*-redacteur Henk van Galen Last) in zijn twee bijdragen met de titel *President Dramakutra*.³¹ Van Galen Last voert de charmante dictator Dramakutra op, waarin de Indonesische president Soekarno te herkennen valt: een ijdele man die verdeelt en heerst. Via Dramakutra wordt een beeld geschetst van de worsteling die het land Somalesië (Indonesië) doormaakt in een periode van recent verkregen zelfstandigheid.

Libertinage bood zo in de zes jaren van verschijnen in de diverse bijdragen enkele visies op de kwestie Indonesië. Jacques de Kadt nam in zijn essays en boekbesprekingen het voortouw door zijn kritische houding ten opzichte van het Nederlandse regeringsbeleid. In de rubriek ‘Barricade’ kwam het zelfs tot een treffen tussen gelijkgestemde opposanten (Van Randwijk en De Kadt).

De proza bijdragen geven een veel meer gemengd beeld: van een nostalgische houding (Alberts, Breton de Nijs) tot een kritische ondertoon (Moeljono en Van Galen Last).

---

²⁹ J. Moeljono, ‘De krekels’. In: *Libertinage* 2 (2), 1949, p.86-89.

³⁰ H.B. Schneiders, ‘De kanonnen’. In: *Libertinage* 4 (5), 1951, p.329-334.

³¹ H.R.G. Vroom, ‘President Dramakutra’. In: *Libertinage* 5 (5-6), 1952, p.326-342 en *Libertinage* 6 (3), 1953, p.195-204.

HOOFDSTUK 5   THEMA: DE KOUDE OORLOG VOLGENS DE KADT

Al in het eerste nummer van *Libertinage's* eerste jaargang vertelt Jacques de Kadt in zijn artikel *Voorwaardelijk Optimisme*³² hoe hij tegen de huidige machtsverdeling in de wereld aankijkt. In zijn kroniek blikt hij terug op het afgelopen jaar 1947: volgens De Kadt het jaar van de Koude Oorlog. Hij maakt gelijk een 'statement' door te stellen dat het niet de tegenstelling tussen communisme en kapitalisme is, waar we ons op moeten focussen, maar die tussen vrijheid en totalitarisme. Het communisme zoals dat in de Sovjet-Unie bestaat, is namelijk nooit geheel vrij van kapitalistische tendensen, terwijl het kapitalisme altijd met collectivistische regelingen wordt beperkt. Hij geeft toe dat de Sovjet-Unie zijn positie aan het versterken is, maar hij ziet in het succes van de naoorlogse Marshallhulp het begin van een groot anti-Russisch samenwerkingsverbond. Anderhalf jaar later, in 1949, kreeg hij gelijk toen de NAVO werd gevormd.

In februari 1948 veroverde de communistische partij in Tsjecho-Slowakije de macht. Voor velen reden tot paniek en angst voor een verdere expansie van het communisme in Europa. Voor Jacques de Kadt was dit al een 'vanzelfsprekende zaak,' toen bleek dat Stalin de Tsjechische regering verbood Marshallhulp van de Verenigde Staten te accepteren.³³ In zijn artikel *Partijremise*³⁴ weet De Kadt terreinwinning door de communisten tot iets positiefs te maken. Hij zegt hierin dat de 'Westerse Unie' nu in ieder geval 'binnen het terrein van de politieke realiteit gekomen is'. Naast het ontwaken van Europa, wijst hij op het kleiner worden van de 'Russische manoeuvreermogelijkheid'. Rusland moet volgens hem steeds successen blijven behalen en dat kan nu niet meer zonder dat het land een oorlog riskeert, en om een oorlog te winnen is het veel te zwak. Ziedaar de betekenis van de titel: tussen oost en west is het uitgelopen op een remise.

Ook de blokkade van Berlijn door Rusland in 1947 was volgens Jacques de Kadt geen teken dat een derde wereldoorlog niet meer te voorkomen was. Op de vraag in de titel van zijn kroniek *Naar een tweede München?*³⁵ (het verdrag van München in 1938 was een aanleiding

---

³² J. de Kadt, 'Kroniek: Van 1947 naar 1948, Voorwaardelijk Optimisme'. In: *Libertinage* 1 (1), 1948, p. 54-59. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001194801_01/_lib001194801_01_0007.htm, 12 juni 2007.

³³ R. Havenaar (1990), p.173-174.

³⁴ J. de Kadt, 'Kroniek: Partij Remise, Praag, Rome en de Westelijke Unie'. In: *Libertinage* 1 (2), 1948, p. 64-69. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001194801_01/_lib001194801_01_0016.htm, 12 juni 2007.

³⁵ J. de Kadt, 'Kroniek: Naar een tweede München?'. In: *Libertinage* 1 (4), 1948, p.64-70. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001194801_01/_lib001194801_01_0036.htm, 12 juni 2007.

tot de Tweede Wereldoorlog) antwoordt hij dan ook met ‘nee.’ Oost-Duitsland is nu wel in handen van de Russen, maar West-Duitsland zal niet opgegeven hoeven worden. En géén verandering van de situatie ziet hij als het begin van de Russische capitulatie. Als de Sovjet-Unie werkelijk een oorlog durft te riskeren had het dat allang gedaan, omdat de westelijke alliantie met de dag sterker wordt.³⁶

In de drie bovengenoemde kronieken is De Kadt optimistischer over de politieke situatie zoals die er voor de Geallieerden voorstaat dan de algemene publieke opinie. Hij vertrouwt op de kracht van de westerse alliantie en ziet elke activiteit of inactiviteit van Rusland als de teloorgang van het communisme.

Jacques de Kadt heeft veruit de grootste bijdrage geleverd aan het kritische proza over de Koude Oorlog in *Libertinage*. Maar ook Arthur Lehning heeft een aantal artikelen geschreven. In zijn laatste artikel *Noch Turks noch Paaps*³⁷ bekritiseert hij De Kadts dialoog *Gesprek over Stalin en het tegenwoordige Rusland*.³⁸ Dit is een gesprek tussen (N) de nuchtere (De Kadt zelf), (M) de meeloper (een communist) en (T) de twijfelaar (aanhanger van de ‘Derde Weg’). Arthur Lehning vindt zichzelf een twijfelaar, maar niet een zodanige pacifist als de twijfelaar in de dialoog. Hij wil laten zien dat je als tegenstander van het communisme niet zo’n felle ‘*dogmatische*’ anti-communist als Jacques de Kadt hoeft te zijn. Over zijn manier van kronieken schrijven zegt Lehning:

*‘Ik houd niet van zijn dogmatische en ongenueanceerde stijl en van zijn vocabulaire en men begrijpt niet goed waarom een onschuldig lezer, die toch al een overstelpende woordenvloed heeft te verwerken, ook steeds nog geconfronteerd moet worden met zijn rancunes’.*³⁹

Ondanks de kritiek die Jacques de Kadt van o.a. Arthur Lehning kreeg op zijn kronieken, is de visie van *Libertinage* op de Koude Oorlog onlosmakelijk verbonden met de visie van De Kadt.

---

³⁶ Ibidem, p. 68.

³⁷ A. Lehning, ‘Barricade: Noch Turks noch Paaps, Open brief aan de redactie van *Libertinage*’. In: *Libertinage* 6 (1-2), 1953, p. 128-136. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195301_01/_lib001195301_01_0006.htm, 13 juni 2007.

³⁸ J. de Kadt, ‘Gesprek over Stalin en het tegenwoordige Rusland’. In: *Libertinage* 5 (5-6), 1952, p. 364-387. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195201_01/_lib001195201_01_0055.htm, 13 juni 2007.

³⁹ A. Lehning, ‘Barricade: Noch Turks noch Paaps, Open brief aan de redactie van *Libertinage*’. In: *Libertinage* 6 (1-2), 1953, p. 128-136. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195301_01/_lib001195301_01_0006.htm, 13 juni 2007.

HOOFDSTUK 6   THEMA: PACIFISME EN DE DERDE WEG

‘Laten we de vrede begraven...,’ eindigt van Galen Last in zijn gelijknamige artikel. Dit is één van de meest uitgesproken artikelen tégen de beweging van de Derde Weg en gaat in op hun dan recent gepubliceerd manifest. In deze beweging, die zich verzamelde rond tijdschriften als *De Nieuwe Stem* en *De Groene Amsterdammer*, stond het woord ‘Vrede’ voorop. Een vrede die volgens Van Galen Last een illusie is, zolang twee grootmachten (de westerse alliantie en de Sovjet-Unie) ‘met de revolvers op de heup’ tegenover elkaar staan.⁴⁰ Volgens hem is vrede niet iets om op te hopen, vrede kan pas bereikt worden wanneer één van de twee partijen verslagen is, maar een derde wereldoorlog hebben de pacifisten of aanhangers van de Derde Weg niet over voor de vrede. Ook maakt hij duidelijk dat ze de Verenigde Staten niet zo moeten bekritisieren, omdat ze zonder steun van de VS aan Europa waarschijnlijk niet eens de vrijheid bezaten om hun manifest te publiceren. Het typische Derde Weg-idee, dat Rusland en de Verenigde Staten even gevaarlijk geacht moesten worden, vindt hij daarom belachelijk.⁴¹

De Derde Weg was een favoriet onderwerp van kritiek voor enkele auteurs van *Libertinage*. Regelmatig werd er in de rubriek ‘Barricade’ gereageerd op stukken die verschenen in *De Groene Amsterdammer*. Bijvoorbeeld door J.A.Emmens, in zijn artikel *De Groene, politiek en taalkundig*.⁴² Volgens hem heeft *De Groene Amsterdammer*, naast een politiek standpunt dat niet deugt, nog een tweede probleem van taalkundige aard. Emmens typeert drie groepen mensen die aan *De Groene Amsterdammer* meewerken en die drie groepen hebben een zeer verschillende opvatting van het begrip ‘Vrede.’ Ten eerste zijn daar de HI (halfzachte idealisten), die verlangen naar een oud christelijk ideaal van een vredige wereld, de AR (aardige realisten), waar niet veel op aan te merken valt en die altijd kiezen voor het standpunt dat hen het meeste op kan leveren en de UC (uitgekookte communisten) die hopen op een stalinistische ‘vrede.’⁴³ J.A.Emmens wil weten tot welke groep de auteur van een artikel in *De Groene Amsterdammer* behoort. Helaas voor hem ontbreekt vaak de naam van een auteur onder het artikel. Dát is volgens hem het probleem met *De Groene Amsterdammer*, het blad

---

⁴⁰ H. van Galen Last, ‘Laten wij de vrede begraven’. In: *Libertinage* 5 (1), 1952, p.46. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195201_01/_lib001195201_01_0012.htm, 12 juni 2007.

⁴¹ Ibidem, p.53.

⁴² J.A.Emmens, ‘De Groene, politiek en taalkundig’. In: *Libertinage* 5 (2), 1952, p.147-149. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195201_01/_lib001195201_01_0023.htm, 13 juni 2007.

⁴³ Ibidem, p.148.

‘weigert systematisch diverse mentaliteiten en belangen te onderscheiden.’⁴⁴ In dit onderscheid tussen auteurs schuilt ook gelijk de humor van het stuk: *Het Parool* doet *De Groene Amsterdammer* te kort met het predikaat ‘communistisch,’ omdat het daarmee de door Emmens bedachte groepen ‘aardige realisten’ en ‘halfzachte idealisten’ over het hoofd ziet.⁴⁵ Van Galen Last waarschuwt in zijn artikel *De Groene Oranje?*⁴⁶ voor de populariteit van *De Groene Amsterdammer*: ‘Zij hebben een publiek gekweekt dat onvoorwaardelijk in hun koopwaar gelooft, zoals anderen in een bepaald merk auto of radiotoestel geloven.’ Verder verwijst hij herhaaldelijk naar de verstandhouding die de redacteurs van het blad zouden onderhouden met de CPN.⁴⁷

In *Libertinage* werd niet alleen kritiek geuit op personen die publiekelijk de ‘Derde Weg’ aanhingen of zich als pacifist uitspraken. Ook meningen die minder lijnrecht tegenover die van de *Libertinage*-schrijvers stonden, bleven niet buiten schot. In de polemische rubriek ‘Barricade’ ligt Gomperts regelmatig overhoop met Vestdijk. Soms wordt een reactie van Vestdijk in *Libertinage* gepubliceerd. *Het gevaarlijk tevroeg*⁴⁸ is een reactie van Gomperts op een stuk van Vestdijk in het tijdschrift *Criterion*. Hij vergelijkt Vestdijks houding tegenover de communisten met die van een aantal vooraanstaande intellectuelen. Hij noemt deze houding ‘bekrompen’ en zegt dat Vestdijk de verkeerde vragen beantwoordt. Het gaat er niet om óf de situatie in Rusland verklaarbaar is, maar of de resultaten van de communistische revolutie die revolutie kunnen rechtvaardigen. ‘Nee,’ is uiteraard het antwoord van Gomperts.⁴⁹ In zijn artikel *Het ideologisch defaitisme*⁵⁰ acht hij het gevaarlijk dat intellectuele mensen als Vestdijk de Russen ‘met een ander oog’ zijn gaan zien door het Russische aandeel in de strijd tegen het nationaal-socialisme. Volgens Gomperts komt de Sovjet-Unie niet voor in de geschiedenis van de vrijheidsstrijd. Vestdijk en andere intellectuelen moeten af van hun ‘verheven’ houding die inhoudt dat ze de ontwikkelingen van het communisme wel kunnen ‘begrijpen.’⁵¹

---

⁴⁴ Ibidem, p.149.

⁴⁵ Ibidem, p.148.

⁴⁶ H. van Galen Last, ‘De Groene Oranje?’. In: *Libertinage* 5 (3), 1952, p.226-229. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195201_01/_lib001195201_01_0033.htm, 13 juni 2007.

⁴⁷ Ibidem, p.227.

⁴⁸ H.A. Gomperts, ‘Het gevaarlijk tevroeg.’ In: *Libertinage* 1 (1), 1948, p.60-66. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001194801_01/_lib001194801_01_0008.htm, 13 juni 2007.

⁴⁹ Ibidem, p.61, 63.

⁵⁰ H.A. Gomperts, ‘Het ideologisch defaitisme’. In: *Libertinage* 1 (3), 1948, p.69-71. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001194801_01/_lib001194801_01_0028.htm

⁵¹ Ibidem, p.69.

Door deze vooral polemische stukken rekenen Emmens, Gomperts en Van Galen Last af met elke houding, die lijkt op neutraliteit ten opzichte van de Koude Oorlog of 'het wel begrijpen' van het communisme.

HOOFDSTUK 7 CONCLUSIE: POLITIEK PROFIEL VAN LIBERTINAGE

INDONESIË

De politieke karakterisering van *Libertinage* ten aanzien van de kwestie Indonesië werd in het blad grotendeels bepaald door de stellingname van Jacques de Kadt. Hij was vanaf het begin er van overtuigd dat Indonesië zijn vrijheid moest herkrijgen en uit de greep van de bestuursinvloed van Nederland moest komen. In zijn essays en boekbesprekingen benadrukt hij dit keer op keer. De redactie van *Libertinage* schaarde zich zonder voorbehoud achter De Kadts politieke overtuigingen.

Henk van Galen Last, die later tot de redactie toetrad, onderschreef de visie van De Kadt in zijn bijdrage in 'Barricade'. Hij probeerde de afstand tussen de opposanten Van Randwijk en De Kadt te verkleinen, door hun overeenkomsten te benadrukken. Via zijn proza fragmenten *President Dramakutra* liet Van Galen Last zien dat hij ook met een kritische blik naar de Indonesische regeringsleiders kon kijken.

De uitgever van *Libertinage*, Van Oorschot, nam ook een bepaalde positie in, door monografieën over Indonesië uit te geven die in de politieke lijn van De Kadt lagen.

De redactie van *Libertinage* gaf aan diverse proza auteurs de ruimte om op verschillende wijze over Indonesië te schrijven: op een nostalgische wijze (Alberts, Breton de Nijs) of op een kritische wijze (Moeljono, Van Galen Last, Schneiders).

DE KOUDE OORLOG VOLGENS DE KADT

De Koude Oorlog was Jacques de Kadts favoriete onderwerp voor zijn politieke bijdragen aan *Libertinage*. Hij bleek een felle anti-communist te zijn, nadat hij zijn perioden van communisme en élite-socialisme achter zich had gelaten. In zijn eerste bijdrage *Voorwaardelijk Optimisme*⁵² brengt hij zélf zijn algemene politieke houding naar voren: *Op de wijsheid van 'het is altijd zo geweest en het zal wel altijd zo blijven' kan alleen geantwoord worden door te constateren: zoals het nú is, is het nooit geweest en zal het vast en zeker niet blijven.*⁵³ Hij grijpt niet terug op het verleden en heeft ook geen hoopvolle verwachtingen van de toekomst. Hiermee waant hij zich noch progressief noch conservatief. Jacques de Kadt blijkt in zijn kronieken steeds weer een pragmatist die de situatie bekijkt zonder idealen daarin een rol te laten spelen. Over de Koude Oorlog was hij een stuk

---

⁵² J. de Kadt, 'Kroniek: Van 1947 naar 1948, Voorwaardelijk Optimisme'. In: *Libertinage* 1 (1), 1948, p.54-59.

Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001194801_01/_lib001194801_01_0007.htm, 12 juni 2007.

⁵³ Ibidem, p. 56.

positiever dan de publieke opinie, die veelal beheerst werd door angst voor communistische expansie of een kernoorlog. Het zou niet op een derde wereldoorlog uitlopen, omdat de Geallieerden te sterk voor Rusland waren geworden, aldus De Kadt. Hij kreeg hierin gelijk.

PACIFISME EN DE DERDE WEG

Libertinage was in zijn tijd één van de weinige tijdschriften die een onverdeeld liberaal en anticommunistisch standpunt uitdroeg. Een wat meer pacifistische houding tegenover de verhoudingen tussen ‘Oost’ en ‘West’ was in Nederland vrij gangbaar en vond zijn ingang in tijdschriften als *De Nieuwe Stem* (literair) en *De Groene Amsterdammer*. Het artikel dat het duidelijkst laat zien hoe men in *Libertinage* dacht over deze pacifistische beweging van de Derde Weg is *Laten wij de vrede begraven*⁵⁴ van Henk van Galen Last. Hij maakt hierin duidelijk dat het geen zin heeft voor de ‘Vrede’ te zijn, als deze vrede niet kan bestaan omdat er twee partijen tegenover elkaar staan. Bovendien zorgt deze pacifistische houding ervoor dat de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten even gevaarlijk worden geacht, waardoor vergeten wordt, dat men in het ‘Westen’ nog altijd vrijheden bezit die in het communistische Rusland ondenkbaar zijn.

Verder verwijst J.A.Emmens in zijn polemische stuk *De Groene, politiek en taalkundig*⁵⁵ over *De Groene Amsterdammer*, naar een verdeeldheid binnen het blad, waardoor ze geen heldere boodschap kunnen verkondigen en het begrip ‘Vrede’ naar believen interpreteren.

Ieder teken van een ‘halfzachte’ houding tegenover het communisme wordt in *Libertinage* met de grond gelijk gemaakt. Zo wordt de houding van *Podium*-redacteur Simon Vestdijk tegenover het communisme veelvuldig besproken in de polemische rubriek ‘Barricade’. Vestdijk sympathiseert niet met het communisme, maar toch vindt Gomperts dat hij zich duidelijker als anti-communist moet uitspreken, in plaats van te zeggen de situatie wel ‘te begrijpen’.

POLITIEK PROFIEL

Libertinage was een literair tijdschrift. Toch werd een groot deel van de pagina’s in beslag genomen door politieke bijdragen. Hieruit volgt dat de auteurs in *Libertinage* een politieke houding naar voren brachten, die per auteur kon verschillen, maar vooral één duidelijk gezicht

---

⁵⁴ H. van Galen Last, ‘Laten wij de vrede begraven’. In: *Libertinage* 5 (1), 1952, p.46. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195201_01/_lib001195201_01_0012.htm, 12 juni 2007.

⁵⁵ J.A.Emmens, ‘De Groene, politiek en taalkundig’. In: *Libertinage* 5 (2), 1952, p.147-149. Geraadpleegd op: http://www.dbnl.org/tekst/_lib001195201_01/_lib001195201_01_0023.htm, 13 juni 2007.

had: non-conformistisch. Dit sluit aan bij de in de inleiding genoemde ‘Forum-mentaliteit’.⁵⁶ Zoveel mogelijk gevrijwaard van ideologieën, vochten de *Libertinage*-auteurs tégen conservatisme en tégen linkse idealen van harmonie en gelijkheid. Het woord ‘Libertinage’ is op de Indonesische kwestie wel héél letterlijk toepasbaar, aangezien Jacques de Kadt als één van de weinigen in de Tweede Kamer tégen de politionele acties stemde en dus vóór de ‘libertinage’ of ‘bevrijding’ van Indonesië was. Het is opvallend dat De Kadt zowel voor de Koude Oorlog als de Indonesische kwestie het gezicht van *Libertinage* bepaalde. Naast hem was alleen Henk van Galen Last invloedrijk op beide politieke thema’s. Hij zorgde ervoor dat in *Libertinage* niet alleen de positieve kant van de Indonesische onafhankelijkheid benadrukt werd, maar liet met zijn verhaal *President Dramakutra* zien, óók oog te hebben voor de moeilijkheden die de verzelfstandiging met zich mee bracht. Als het gaat om de bekritisering van de ‘Derde Weg’ doet Van Galen Last ook een duit in het zakje. In zijn artikel *Laten wij de vrede begraven*, toont hij de onmogelijkheid van een vrede tussen de grootmachten. Voor de positie die *Libertinage* in de Koude Oorlog inneemt, is Jacques de Kadt eindverantwoordelijk. Mede *Libertinage*-schrijver Arthur Lehning bekritiseert nog zijn ‘felle’ anticommunistische houding, maar dit verandert niets aan de functie van Jacques de Kadt als hoofdbezorger van politieke stukken voor het tijdschrift. Politieke stukken die boven alles getuigen van pragmatiek en non-conformisme.

---

⁵⁶ S. Bakker (1985), p.309.

BIBLIOGRAFIE

- Bakker, S., *Literaire tijdschriften. Van 1885 tot heden*. Amsterdam, 1985, p.309-315.
- Calis, P., *Speeltuin der titaantjes. Schrijvers en tijdschriften tussen 1945 en 1948*. Amsterdam, 1993, p.9-25.
- Calis, P., *De vrienden van weleer. Schrijvers en tijdschriften tussen 1945 en 1948*. Amsterdam, 1999, p.339-389.
- Calis, P., *Het elektrisch bestaan. Schrijvers en tijdschriften tussen 1949 en 1951*. Amsterdam, 2001, p.177-223.
- Havenaar, R., *De tocht naar het onbekende. Het politieke denken van Jacques de Kadt*. Amsterdam, 1990.
- Kadt, J. de, *Jaren die dubbel telden. Politieke herinneringen*. Amsterdam, 1978.
- Velthuysen, T., *Tirade 1957-1985*. Leiden, 1986.
- Woltjer, J.J., *Recent verleden. Nederland in de twintigste eeuw*. Amsterdam, 2005.

Internet

- ‘Derde Weg’. http://nl.wikipedia.org/wiki/Derde_Weg
Geraadpleegd op: 25 juni 2007. Laatst bijgewerkt op: 7 april 2007 om 21:40 uur.
- ‘Henk van Randwijk’.
<http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn4/randwij>
Geraadpleegd op: 26 juni 2007.
- ‘Koude Oorlog’. http://nl.wikipedia.org/wiki/Koude_Oorlog
Geraadpleegd op: 13 juni 2007. Laatst bijgewerkt op: 13 juni 2007 om 15:49 uur.
- ‘Libertinage 1948-1953’. http://www.dbnl.org/tekst/lib001libe01_01/
Geraadpleegd op: 13 juni 2007.
- ‘Nederlands-Indonesische Unie’.
http://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlands-Indonesische_Unie
Geraadpleegd op: 25 juni 2007. Laatst bijgewerkt op: 21 maart 2007 om 20:19 uur.
- ‘Pacifistisch Socialistische Partij’.
http://nl.wikipedia.org/wiki/Pacifistisch_Socialistische_Partij#1957-1971
Geraadpleegd op: 25 juni 2007. Laatst bijgewerkt op: 20 juni 2007 om 17:58 uur.
- Poppens, H., ‘De Derde Weg: nieuwe progressieve politiek of knieval voor het liberalisme?’
<http://www.ub.rug.nl/eldoc/dnpp/pp/vvd/lire/4001/p005.pdf>
Geraadpleegd op: 25 juni 2007.

BIJLAGE 1 : OVERZICHT BELANGRIJKE ARTIKELEN IN *LIBERTINAGE* OVER POLITIEK

Jaargang 1 (1948)

<i>auteur</i>	<i>titel</i>	<i>afl.</i>	<i>pagina</i>	<i>thema</i>	<i>behandeld in nota</i>
J. de Kadt	Kroniek: Van 1947 naar 1948, voorwaardelijk optimisme	1	54-59	Koude Oorlog	ja
H.A. Gomperts	Barricade: Het gevaarlijk te vroeg	1	60-66	Derde Weg	ja
A. Lehning	Besprekingen: Sovjetrusland zonder ideologie. Edward Hallet Carr: <i>The Soviet impact on the western world</i>	1	71-74	Rusland	
J. de Kadt	Kroniek: Partij Remise. Praag, Rome en de Westelijke Unie	2	64-69	Koude Oorlog	ja
A. Lehning	De Catechismus van het Marxisme (Het Communistisch Manifest na 100 jaar)	3	48-59	Marxisme	
J. de Kadt	Opstand der belastingbetalers?	3	63-68	verkiezingen in Nederland	
H.A. Gomperts	Barricade: Het ideologisch defaitisme	3	69-71	Derde Weg	ja
Ch.H. Wentinck	Henry de Montherlant. "Condottieri pontifical"	4	58-63	Levensloop van schrijver-politicus Montherlant	
J. de Kadt	Kroniek: Naar een tweede München?	4	64-70	Koude Oorlog	ja
J. de Kadt	Kroniek: Verheugende overwinning	5	57-61	Harry Truman president V.S.	
A. Lehning	Besprekingen: De Gaulle ante portas. Raymond Aron: <i>Le Grand Schisme</i>	5	65-69	Franse politiek	
Redactie	Redactioneel Libertinage	6	1-4	Indonesië	ja
J. de Kadt	Tegen het politieke gangsterisme	6	45-48	Leo Trotzky en zijn boek over Stalin	

Jaargang 2 (1949)

<i>auteur</i>	<i>titel</i>	<i>afl.</i>	<i>pagina</i>	<i>thema</i>	<i>behandeld in nota</i>
J. Moeljono	De krekels	2	86-89	Indonesië	ja
Ch.H. Wentinck	Camus en zijn Duitse vriend	2	118-124	Albert Camus en Duitsland	
SN	Nederland in de spiegel	2	155-158	Indonesië	ja
Graaf Gans	Open brief aan Libertinage	2	159-160	geschiede gezanten en consuls van NL	
J. de Kadt	Aan de vooravond van de Ronde Tafel Conferentie	4	285-297	Indonesië	ja
A. Alberts	Batavia en Djakarta	4	298-308	Indonesië	ja
J. de Kadt	Baricade: Economie in de kinderkamer	6	456-457	prof. Wertheim en Marshallplan	
J. de Kadt	Besprekingen: Ontmoetingen van Oost en West? F.S.C. Northrop: <i>The meeting of East and West</i>	6	470-480	cultuurverschillen tussen oost en west	

Jaargang 3 (1950)

<i>auteur</i>	<i>titel</i>	<i>afl.</i>	<i>pagina</i>	<i>thema</i>	<i>behandeld in nota</i>
Ch.H. Wentinck	Het Duitse irrationalisme: ontwikkeling en politieke gevolgen	1	25-39	Duitse cultuur en politiek	
J.W.L. Meijer	Besprekingen: Dr.J.H. van der Hoop: <i>Geestelijke vrijheid</i> , deel I en II	1	63-71	psychol. studie van sociaal-politieke geschiedenis en wereldbeschouwing	

H. van Galen Last	Barricade: Jeremiah in Holland	2	144-146	Indonesië	ja
J. de Kadt	Besprekingen: Merkwaardige mislukking. Simone Weil: <i>l'Enracinement</i>	2	156-158	Simone Weil en christen-anarchisme	
J. de Kadt	Léon Blum en Harold Laski. Beschouwingen over socialistische politiek en socialistische wetenschap in onze tijd	3	186-199	herdenking van Blum (Fr. sociaal democraat) en Laski (Eng. Labour Party)	
A. Alberts	Indonesië, Europa en Moerdijk	3	228-231	Indonesië	ja
A. Alberts	Groen'	4	241-262	Indonesië	ja
J. de Kadt	Het geheim van de Sfinx? Opmerkingen naar aanleiding van: <i>The God that failed</i>	4	297-311	ontgoochelde communistische auteurs	
J.A. Emmens	Barricade: Charles B. Timmer en de ketters	4	312-315	kritiek op Timmers bespreking bovenstaand boek	
J. Gans	De Schweijck van de 2de wereldoorlog	5	390-393	oorlogservaringen van Jean Roy	

Jaargang 4 (1951)

<i>auteur</i>	<i>titel</i>	<i>afl.</i>	<i>pagina</i>	<i>thema</i>	<i>behandeld in nota</i>
A.V. Thelen	Open brief aan de President van het Nederlandse P.E.N.-centrum, de heer Victor E. van Vriesland	3	201-204	internationale regels voor auteurs	
H.B. Schneiders	De kanonnen	5	329-334	Indonesië	ja
J.W.L. Meijer	Jacob Burckhardt over vrijheid en democratie. I	5	336-348	over de Zwitserse cultuurhistoricus Burckhardt	
J.W.L. Meijer	Jacob Burckhardt over vrijheid en democratie. II	6	421-432	over de Zwitserse cultuurhistoricus Burckhardt	

Jaargang 5 (1952)

<i>auteur</i>	<i>titel</i>	<i>afl.</i>	<i>pagina</i>	<i>thema</i>	<i>behandeld in nota</i>
H. van Galen Last	Laten wij de vrede begraven	1	45-56	Derde Weg	ja
J.W.L. Meijer	Dingaansdag en Mensenrechten	1	57-69	politiek in Z-Afrika	
J.A. Emmens	Barricade: De Groene, politiek en taalkundig	2	147-149	Derde Weg	ja
H. van Galen Last	Barricade: De Groene Oranje?	3	226-229	Derde Weg	ja
H.V.G.L. van Duynoord	Correspondentie	3	239-240	Indonesië	
E.M. Janssen Perio	Ideologisch gekeuvel: Professor Romein over de Sowjet-Unie	4	278-295	vooorlogse studie over Sowjet-Unie	
H.R.G. Vroom	President Dramakutra	5-6	326-342	Indonesië	ja
J. de Kadt	Gesprek over Stalin en het tegenwoordige Rusland	5-6	364-387	Koude Oorlog	ja
J.H.W. Veenstra	Europa zonder protocol	5-6	388-391	start samenwerking Eur.Gemeenschap Kolen en Staal	

Jaargang 6 (1953)

<i>auteur</i>	<i>titel</i>	<i>afl.</i>	<i>pagina</i>	<i>thema</i>	<i>behandeld in nota</i>
A. Lehning	Barricade: Noch Turks noch Paaps. Open brief aan de redactie van <i>Libertinage</i>	1-2	128-136	Koude Oorlog	ja
H.A. Gomperts	Barricade: Noch Hamlet noch Bakunin	1-2	136-140	reactie op bovenstaand artikel	

H. Fastenhorst	Barricade: Open brief	1-2	140-141	voorstel oprichting Partij Politiek Daklozen (P.P.D.)	
J. de Kadt	Tweemaal Indonesië	1-2	156-160	Indonesië	ja
H.R.G. Vroom	President Dramakutra	3	195-204	Indonesië	ja
E. Breton de Nijs	Naar Patria...	4	291-307	Indonesië	ja
A. Lehning	Barricade: Postscriptum bij een onderschrift	4	308-314	Koude Oorlog	
H.A. Gomperts	Barricade: Postscriptum bij een onderschrift	4	314-315	Koude Oorlog	
J. de Kadt	Anarchisten en Communisten. Een vaststelling der verantwoordelijkheden	6	436-451	historisch overzicht Eur. anarchisten en communisten	

